

BUTLLETÍ

DE LA

Institució Catalana d'Historia Natural

2.ª ÈPOCA

BARCELONA, OCTUBRE, 1917

ANY XIV — NÚM. 7

SECCIÓ OFICIAL

SESSIÓ ORDINARIA DE 7 D'OCTUBRE DE 1917

Presidència de Ignasi de Sagarra

President

En la Biblioteca del Museu Martorell i assistint-hi el socis Srs. Barnola, Bataller, Calzado, Codina, Folch (Manuel), Font Quer, Maluquer (Joaquim), Maluquer (Josep), Pau, Rosset (Guillem), Rosset (Odon Carles), Sagarra i Zariquiey, el President obre la sessió a dos quarts de dotze del matí.

El Secretari llegeix l'acte de la sessió anterior, que és aprovada per unanimitat.

Tot seguit el President, amb paraules de condol, dona compte de la mort del P. Merino, S. J., autor de la *Flora de Galicia*, i del P. Félix M.ª de Barcelona, caputxí, recent entrat en nostra Societat.

Proposta de socis.—Els Srs. Barnola, Codina i Sagarra, presenten per a soci numerari a En Prudenci Seró Navás, Metge; i els Srs. Barnola, Codina i Bataller a En Josep Broquetas, que estudia Geologia.

COMUNICACIONS CIENTÍFIQUES

Sobre quelques plantes interessants.—El P. Barnola participa, com a resultat d'una excursió verificada amb el P. Navás, els primers jorns de Juliol, des d'Andorra a Sant Joan de l'Erm, quelques plantes interessants

per sa raresa en nostra terra o per les poques cites precises que d'elles en tenim. En el camí de Sant Joan Fumat fins a Ars trobà alguns peus de *Lavandula latifolia* Vill., amb les flors blanques, per tant var. *flore albo*, observant en tots els peus de dita varietat un principi de clorossi; era abundant el *Linum viscosum* L., que Costa diu haver recollit en terrenys calïços, en detritus piçarrrens. La espècie deuria ésser conreada en els jardins; en resultaria una planta força ornamental aixís per la grandària com per la bonica color rosa de ses flors. Enfront de les bordes que hi ha poc avans d'arribar al «ras de Conques» recollí molts peus de *Botrychium Lunaria* Sw., var. *tripartitum* Moore (*), més una altra citada per Goldschmidt, pro no denominada, que s'en podria dir *multipaniculata* per les dos panicules d'esporganis que acompanyen a la principal. De Sant Joan de l'Erm mostra una fronde rara de *Polystichum lonchitis* (L.) Roth., que deu referir-se segons Christensen a l'híbrid *Polystichum lobatum* $\times$ *lonchitis* (Murbeck) = *Aspidium illyricum* Borbás = *Aspidium lonchitis* $\times$ *lobatum* Asch., i definitivament, si atenem els quadros de Goldschmidt: *P. lobatum* $\times$ *perlonchitis* Christ.; de les encontrades de Sant Joan, prop del Barranc de la Pega, el *Gnaphalium supinum* L., v. *pusillum* Wk., difícil de regoneixer degudament per sa extrema petitesa; del lloc proper anomenat Comes de Rubió cita la *Listera cordata* (L.) R., Br. no coneguda fins fa poc d'Espanya; d'ella diu En Willkomm: «in Pyreneis gallicis, probabiliter etiam hispanicis»; es desenrotlla entremig dels *Sphagnum* soplujada sota el *Rhododendron ferrugineum* L., on viu com a espècie, s'aprofita dels troncs podrits del Pi negre, *Pinus montana* Duroi; dalt de les Comes tocant les congestes, alguna ben bé de 150 m. de llargada, recort d'una antiga gelera de la que resten preciosos monuments per a l'estudi geològic, hi havia la *Reseda glauca* L., espècie eminentment alpina, i la *Cryptogramme crispa* (L.) R. Br., de la forma anotada per nosaltres com a varietat nova a Soldeu, Andorra (Butll. de Des. 1916), en les escltexes de les llicorelles que integren aquella muntanya.

En la illa que forma a la Seu la bifurcació del Segre, recollí abundantment la *Congza Naudini* Bonnet, i la *Oenothera stricta* Ledeb., naturalitzada.

De la excursió verificada a Roses amb els alumnes de l'Escola d'istiu i personal tècnic afecte a la secció oceanogràfica de la Junta de Ciències Naturals, cita el *Myrtus communis* L., trobat en la badia de Canyelles, molt aprop de l'aigua; la var. *obovata* Viv. del *Asplenium lanceolatum* Huds. en la part de costa nomenada «Tudela», la qual cosa allarga la àrea de aquesta forma salabrosa, sols citada de Cadaqués; la *Osmunda regalis* L., una mata petita collida en un dels revolts de la carretera de Roses a Cadaqués, provinent, pot ésser, d'espores del bosc espès que's veu en la part oposada, localitat que caldria explorar; i l'Ala d'Angel, *Acanthus mollis* L., trobat a les vores de la mateixa carretera.

(*) Deuria dir-se *tripartita*.

Una nova localitat de la *Coronella gironnica*.—El mateix P. Barnola, comunica la troballa d'aquesta Serp a la pujada de La Farga (Andorra) cap a Sant Joan Fumat, un exemplar jove.

Sobre un Ortòpter curiós.—Pujant de la Farga (Andorra) a Sant Joan Fumat, el P. Barnola descobrí la *Ephippigera Cunii* var. *jugicola*, de color negra, en tanta abundància, que hom la trepitjava pel camí. És una localitat interessant per a la caça d'Ortòpters.

Comunicació entomològica.—El Sr. Codina comunica les següents dades:

Dromius agilis a. *bimaculatus* Latr. et Dej. (Col. CARABIDÆ LEBIINÆ) trobat a Castellbó (Ll.), 20. VII. 16 i Sant Joan de l'Erm (Ll.), 21. VII. 16, és nou per a Catalunya. Graells (Cat. Cuni) cita *D. agilis* F. dels Pireneus de Catalunya.

Dromius melanocephalus Dej. ha estat trobat a Sant Llorens de Morunys (Ll.), 29. VII. 09. Graells (Cat. Cuni) el cita de Catalunya sens localitat precisa.

Bembidion dalmatinum v. *africanum* Netol. (CARABIDÆ BEMBIDIINÆ). Manresa (B.), VII. 16 (R. Molist leg.) és nou per a Catalunya i probablement per a la fauna palearctica puix no consta en el Catàleg Reitter (1906). L'ha vist el P. de la Fuente.

El mateix senyor presenta uns pàmpols de figuera (*Ficus carica* L.) atacats per l'Hemipter Coccidit *Ceroplastes rusci* L. i unes fulles de Llimoner (*Citrus limonum*) parasitades per *Lecanium oleae* Bern.. El *C. rusci* ja és conegut d'Espanya com paràsit de *Ficus* però no deu ésser citat particularment de Barcelona i això és útil d'ésser consignat dada la importància que avui és donada a l'estudi de la fitoparasitologia i teratologia vegetal. És de remarcar la predilecció del *Ceroplastes* per instal·lar-se especialment i quasi únicament en els nervis de la fulla i no en el parenquima, per ésser aquells més rics de sava, emprò també ataca brots i fruits.

El *L. oleae* que també parasita aquí al Taronger, Mandari, Llimoner, Codonyer, etc., no és citat en la obra clàssica de Lindinger (Die Schidläuse [COCCIDÆ]) com perjudicial als *Citrus* d'Espanya i si de Sicília, Sud Fransa i Itàlia. En la petita branca parasitada que presenta el Sr. Codina, cal observar també els capolls de la eruga de la papelloneta *Thalpocharis* (= *Coccidiphaga* Spul.) *scitula* Rbz. que viu precisament de *Ceroplastes* i de *Lecanium* i que s'ha preparat allí un refugi per a passar l'hivern crisalidant-se i eclosionar pel Maig, aparellar-se i depositar els ous entre les colònies dels coccidits per a que visquin d'elles les petites eruges.

Notes mastològiques.—Es dona compte de una comunicació del senyor Aguilar-Amat, en la que manifesta que el mamífer trobat per En Josep Maluquer a Santa Cristina de Lloret, resulta ésser, no *Crocidura fodiens*, com diu en la Secció Oficial del *Bulletí* del mes de Juny, sinó *Crocidura russula pulchra* Cabrera, forma pròpia de la Península Ibèrica, de la *Crocidura russula* de l'Europa central. Els principals caràcters que serveixen per a distingir els genres *Crocidura* Wagler i *Neomys* Kaup, a que pertany

l'espècie *fodiens*, són els incisius. En el primer gènere són blancs i en el segon tenen la punta vermella; també les orelles són de tamany diferent, grosses en el primer i petites i quasi amagades entre el pelatge en el segon. Ademés el *Neomys fodiens* (Schr.), no trobat amb certesa a Catalunya més que a Espinelves, (Montseny), es propi del districte pirenaic i habita en les valls altes i no a la vora del mar.

També diu que del Sr. Maluquer i Rosés (Joan), ha rebut el Museu de Ciències Naturals tres *Arvicola sapidus* Miller, (2 femelles i 1 mascle), un *Epimys norvegicus* (Erxl.), un *Pitymys ibericus*, forma que no s'ha pogut determinar encara, i dos *Epimys* joves, procedents de Collfret (Ribera del Segre).

Dos Gordius de Catalunya.—Del mateix Sr. Aguilar es la següent nota:

Els *Gordius* son cucs nemathelminots nematodes, caracteritzats per son còs filiforme, molt llarc i gaire bé sempre molt prim, amb els dos extrems apenes diferents del reste del còs i amb els teguments elàstics i resistents.

En llur estat adult els manca completament l'aparell digestiu i la boca i còs, viuen en els rius, estanys i basses d'aigua clara i fresca, on formen sovint nusos molt enredats, (circumstància aquesta que va servir a Linné per a donar-hi el nom genèric que porten) i passen llurs primers estats paràsits de peixos i artropods, aitals com larves de dípters, ortòpters, coleòpters i aràcnids.

Dés de molt antic són coneguts aquests animals que abonden bastant en les aigües límpides procedents de la fosa de les neus i per sa similitut amb una crin de caball han donat lloc a la llegenda de que son crins que amb l'acció del aigua s'han animat i convertit en petites serps; aquesta idea està bastant arrelada avui en dia i en algunes comarques com a l'illa de Cuba els hi diuen «culebrita de la crin».

De les excursions d'aquest passat istiu han arribat al Musèu de Ciències Naturals de Barcelona, dos exemplars de *Gordius* que semblen pertànyer al gènere que ens ocupa i a dugues de ses espècies, que són:

Gordius tolosanus (Dujardin) ? mascle, que fou recollit per D. Salvador Maluquer a la Pobra de Segur en el riu Noguera Pallaresa a uns 7 metres de profunditat.

Gordius gratianopolensis (Diesing) ? mascle, recollit pel Germà Sennen, a Llívia, en la província de Girona.

Totes dugues espècies no havien sigut citades fins ara a Catalunya (que hom sàpiga), segurament no per no haver estat trobades, sinó per no haver donat cap importància a llur troballa.

La classificació d'aquestes espècies és provisional, doncs per a poder determinar sense cap dubte les espècies d'aquest gènere, hom te d'examinar llur epidermis amb 400 a 500 aumentos. Malgrat això als caràcters visibles directament i amb l'auxili dels microscopis de dissecció i amb el binocular semblen ésser els de les espècies citades.

La Chrysaora mediterranea Pér. et Les. a Catalunya.—El Sr. Malu-

quer (Josep) dona compte de que la medusa esmentada en la sessió de juny procedent de Cadaqués, és la *Chrysaora mediterranea* Per. et Les., que es presenta en grans bandades en nostra costa, sobretot des de Blanes al Rosselló. La seva presència es curta, no durant en general més de 20 a 30 dies, de mitjans de Maig a mitjans de Juny. En l'Aquarium marí de la Junta de Ciències Naturals, visqueren 48 hores, dos formosos exemplars procedents de Blanes.

Fins ara havia estat citada a Marsella i Nizza del Mediterrà occidental, Trieste i Lessina en l'Adriàtic, i Corfú i Smirna en el Mediterrà oriental. A Nàpols és raríssima.

Insectes nous per a Catalunya.—El Sr. Zariquiey comunica:

Cercyon melanocephalus L.—Capdella, VIII-16.

Heterhelus solani Her.—Caldes de Bohí, VIII-16.

Melandrya caraboides L.—Montseny, 12-VI-16.

Luperus alpicus v. *diniensis* Guill.—Nou per a Espanya. Citat per Reitter de: Gallia, Alps. Caçat pel Sr. Sangenis a Caldes de Bohí, VII-16.

Hylastes angustatus Herbst.—Castelldefels, 30-II-16.

Aphodius montanus Er.—Nou per a Espanya. Citat per Reitter: Turquia meridional, Alps occidentals. Caçat pel Sr. Zariquiey a Caldes de Bohí, VII-16.

Anomala aenea a. *bicolor*.—Torre Capdella, VIII-16.

Cavernícoles catalans.—El mateix Sr. Zariquiey, comunica:

Speonomus Delarouzei-catalonicus Jean.—Cova de Rialp, prop de Ribes, IX-17.

Perrinella Faurai Jean.—Cova de Rialp, prop de Ribes, IX-17. Junt amb l'anterior.

Troglocharinus Ferreri Reit.—Cova Fosca, de Gavà. Jeannel trobà únicament en aquesta cova restes d'aquests interessants cavernícoles. En una primera visita que hi feu el Sr. Regidor, En Bofill i Matas, feu donació al Museu de uns èlitres. Visitada novament per A. Guimjuan, el 30-IX-17, pogué capturar dos exemplars.

Comunicacions herpetològiques.—El Sr. Maluquer (Joaquim), dona compte de diverses notes herpetològiques, algunes de les quals van publicades apart. Esmenta així mateix, que el Sr. Aguilar Amat remeté amb destí al Museu de Catalunya un bon exemplar de *Vipera aspis* L. de Bènsic i que el Sr. Regidor, En Bofill i Matas, feu donació al Museu de un formós exemplar de *Vipera Latastei* Boscà, que donà a llum quatre petits escorçons dins el mateix pot de vidre on fou col·locada i on morí després.

Dues Fanerógames noves per a Catalunya.—El Sr. Font Quer, comunica haver herboritzat al Montsec d'Ares (Lleida), a les garrigues de la Vall d'Ager, la *Euphorbia pauciflora* Duf. La forma del Montsec és angustifolia, igual als exemplars que son conservats en l'Herbari Quet, de la Facultat de Farmàcia, procedents de Nabarra (leg. Casaviella); les formes de Mont-real del Campo (leg. Benedicto, in Herb. Mus. Cat.) i la de Calatayud

(leg. C. Vicioso, in Herb. Mus. Cat.) son latifolies. La *Euphordia pauciflora*, no ha estat fins ara citada de Catalunya.

Ara darrerament, pel Juny, herboritzà a Reguers, pr. Tortosa, l'*Hyperricam pubescens* Bois, forma pròxima a l'*H. tomentosum* L., del sud de la Península; difereix d'aquest darrer, per la pubescència subtomentosa que revesteix troncs i fulles, pels sèpals aguts, pels pètals més grans, etc. Es nou també per a Catalunya.

Contribució al coneixement de la Flora balear.—El Sr. Font Quer, presenta un treball del Sr. Garcías Font, sobre plantes dels voltants d'Artà.

Pterophoridae i Orneodidae de Catalunya.—El Sr. Sagarra presenta un treball sobre aquests interessants lepidòpters, que va publicat apart.

Finalment, el Sr. President diu unes paraules de comiat al Sr. En Carles Pau, soci honorari de la Institució, que assisteix a la sessió, i el senyor Pau contesta agraint les manifestacions de la Presidència i encoratjant a tots. I no havent-hi altres assumptes que tractar, és aixecada la sessió prop la una de la tarda.

Pterophoridae i Orneodidae de Catalunya

per

I. DE SAGARRA

Les espècies que consignem en aquesta llista són un recull del material nostre procedent de les excursions realitzades a diversos indrets catalans, aplegant-les amb algunes que ens ha comunicat nostre amic i company N'ASCENSI CODINA; el material que procedent de les darreres excursions entomològiques del Laboratori d'Entomologia, forma la base de les col·leccions del Museu de Catalunya, ens ha permès augmentar les dades geogràfiques d'algunes formes. Demés, totes aquelles que es troben al Catàleg d'En Cuní i Martorell han estat revisades, posant-les d'acord amb la nomenclatura moderna.

Per a ordenar la llista següent hem seguit la publicació de MEY-